

“Яковом Заведєєвим”, “царем Соломоном” та ін. Від імені Церкви Великого Білого Братства і нібито за погодженням з Марією Деві Христос й Іоаном Свамі він почав поширювати листівки, призначаючи дати “страшного суду”. В останній листівці такою датою є 17 лютого 2000 року.

Самовільність Лінгуряна обурила як послідовників Марії Деві Христос, які вирішили притягти його за це до судової відповідальності, так і Юрія Кривоногова (тепер – Сільвестрова), який нещодавно вийшов з ув’язнення. Сільвестров надіслав нам той гнівний лист, який він написав в жовтні цього року К. Лінгуряну з проханням припинити “коєння зла”. Подаємо деякі міркування з нього:

“Костя, - пише він, - я запрошував тебе до себе додому 21 вересня 1999 р., щоб при всіх тобі сказати, що ти ніякого відношення до мене не маєш, як і я до тебе! Ніякий я ні “пророк”, ні “вчитель”, ні “Іоан Богослов” і все те, що ти мені навів!..

Я вже не молодий і хочу решту років життя провести й прожити в спокої. Щоб завоювати цей спокій, прикладу всі свої зусилля.

Раніше в пресі часто писали, що я “гіпнотизер”, “екстрасенс” і наділений якимось “незвичайними здібностями”. Все це, звичайно, - дурниця! Інакше я б тебе давно заставив залишити мене у спокої!

Запам’ятай хорошенько: мене звать Сільвестров Юрій Андрійович (раніше – Кривоногов). За твоїми словами, мене переслідують і навіть збираються вбити! Чи не ти це? Але я не побоявся запросити тебе до себе додому, а також твоїх соратників і представників Білого Братства, щоб сказати чесно і прямо: “Я більше не вірю в Марію Деві Христос і ніякого відношення до Білого Братства не маю! А тим більше до такого “самозванця” і “провокатора”, як ти!

Знай, у мене тепер зовсім інше життя, інші погляди! І мені соромно за те марення, яке я в свій час писав! Але я вже за все це відсидів! Єдине, за чим я жалію, то це за тим, що посадив у в’язницю ні в чому невинних людей (Марію Деві Христос й Іоана-Петра Другого)?! А ти, як бачу, настирливо прагнеш загнати мене назад! Не вийде!

Я так зрозумів, що в лютому 2000 року ти плануєш мене вбити?! Але я думаю, що до того часу ти сам уже будеш відпочивати на нарах!.. Думаю, що суд ізолює суспільство від такого баламута, як справедливо ізолював свого часу мене.

Якщо тобі хочеться прославитися, то, будь-ласка, збирай людей, призначай свій “страшний суд”, оголоси себе “богом”, “пророком”, ким завгодно, хоч і “Наполеоном”! Лише не треба мене (або когось іншого) приписувати до своїх “подвигів”!

Ти уже багато разів призначав “кінець світу” і жодного разу він не відбувся. І ти знову брешеш! До якого часу ти будеш прикриватися мною у своїй брудній возні?! Якщо ти уявив себе одним із “великих”, то не ти це зробив першим! Не ти й останній!. Але при чому тут я? Який я тобі “батько”?

Сказане стосується всіх “костиних сподвижників”. Припинить всі козні від мого імені!”

Міркування колишнього лідера Церкви Велике Біле Братство цікаве в плані пізнання нових релігійних утворень. Будемо вірити в те, що його зізнання є щирим, і він знайде своє місце в житті нашого суспільства.

МАТЕРІАЛ ПІДГОТУВАВ А. КОЛОДНИЙ

Павло Павленко (Україна)

НЕТРАДИЦІЙНІ РЕЛІГІЇ: ПОГЛЯД ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ НАЦІОНАЛЬНОГО

Наше сьогодні - це час національно-культурного ренесансу, доба розбудови Української держави. В процесі переоцінок цінностей, що проголошувалися марксизмом-ленінізмом ще в недалекому минулому, відбулася певна відозміна суспільної позиції й щодо релігії. Останнє стало можливим лише завдяки здійсненню,

культивації суспільством ідеї свободи совісті як вільного права кожного у виборі ціннісних орієнтирів і світоглядних ідей, тобто вільного права на самореалізацію, самовизначення, права на життєвий вибір.

Одним з наріжних каменів ідеї свободи совісті, її структурним складником є свобода релігійна чи свобода віровизнання яка, з одного боку, передбачає право вільного вибору індивідом релігійних парадигм як сутнісних життєвих дороговказів, а з іншого ж - право вільно задовольняти свої релігійні потреби, пов'язані з відправлення культових дій в лоні тієї чи іншої релігійної одиниці, право вільного вибору щодо належності до тієї чи іншої конфесії. Так, саме здійснення вільного права особи у виборі ціннісно-смыслових дороговказів (власне, право на прийняття чи неприйняття релігійних ідеалів як життєвого кредо) спричинило, по-перше, усвідомлення важливості і значущості релігії в суспільно-політичному й культурному житті; по-друге, розуміння релігійної сфери як невід'ємної складової загальносвітового культурного процесу. А це, в свою чергу, обумовило розуміння релігії як одного з головних чинників духовного, національного і культурного відродження нації, а відтак і процесу державотворення.

Релігія, інтерпретуючи світ людини, надає своє роз'яснення світобудови. Однак для будь-якої релігії притаманне те, що цю справу вона робить, використовуючи характерну і зрозумілу для певного етносу, як її фундатора й першопосія, мову й символіку. "Відправним моментом ... виступає релігійна традиція. Будь-яка релігійна традиція відтворює і транслює той чи інший тип внутрішнього світу людини, що належить до певної нації".¹ Іншими словами, релігія, що існує в народному середовищі займає місце національного виразника.

Україна – багатоконфесійна країна. З різноманіття конфесій важко вирізнити єдину релігію, яка була б "за своїм змістом і формою від роду нашого", традиційною.² Так релігійну сферу українців споряджують нині ряд конфесій, які, по-праву, можна визначити як традиційні: українське православ'я, українське католицитво, ряд протестантських конфесій, які впродовж тривалого часу свого існування в українському суспільстві увібрали в себе певні характерні для української ментальності ознаки (баптизм, адвентизм, п'ятидесятництво).

Втім, за останній час на релігійній карті України виникло й поширилось чимало нових, так званих нетрадиційних конфесій і рухів (Церква Ісуса Христа Святих останніх днів, Церква Христа, Церква Єднання, харизматичні церкви, Товариство Свідомості Крішні, буддизм, Жива етика, Новоапостольська церква, Лютеранська церква, Наука розуму, бахаїзм, "Сім'я", Римо-католицькі громади на сході і в центрі України, Біле Братство, "Собор нової Святої Русі" (Богородичний центр), "Церква останнього завіту" (група Віссаріона), "Вчення живої етики" ("Агні-йога"), теософські і спіритичні товариства, трансцендентальна медитація, різноманітні напрямлення вчень "Нової ери", "Ери Водоля" та інші). За станом на 1 січня 1999 року в Україні офіційно існує майже 21 тис. релігійних громад, 76 релігійних течій. Серед них нетрадиційних: 321 громад харизматичного напрямку, 104 громади Церкви повного Євангелія, 56 – Новоапостольської Церкви, 48 – Церкви Ісуса Христа Святих останніх днів, 34 – Товариства "Свідомості Крішні", 32 – буддистських громад, 5 – Всесвітньої чистої релігії (Сахаджа-йога), 9 – віри бахаї. Крім цього в українському суспільстві діє більше 200 малочисельних громад віруючих, 46 - інших релігійних напрямків, течій і толків.

Постання в українському суспільстві нетрадиційних конфесій викликане рядом факторів, головним з яких є здійснення у суспільстві релігійної свободи. Втім, певною мірою навернення частини українців до нетрадиційної релігійності спричинене кризою суспільно-політичного життя, трансформацією світоглядних орієнтирів і знеціненням ідейних дороговказів попередньої системи вартостей. Кризові явища не обійшли і

¹ Уткін О.І. Релігія і церква як фактор збереження національної самобутності української діаспори // Церква і національне відродження. - К., 1993. - С. 145.

² Колодний А.М., Филипович Л.О. Релігійна духовність українців: вияви, постаті, стан. - Львів. - С. 167.

традиційно-релігійної сфери суспільства, що вилилося в кризу традиційних церков. Як наслідок, останні опинилися в стані міжособісного протистояння і ідеологічної ворожнечі, боротьби за сфери впливу на громадськість. Це помітно відбивається на свідомості віруючого. Недостатня увага кліру до релігійних запитів людини, частогусто формальне проведення культово-обрядових заходів, невідповідна поведінка священнослужителя складають передумови для переходу звичайного віруючого в лоно нетрадиційної релігійності, в надії там віднайти необхідний особистісний релігійний комфорт. На запитання “Якщо раніше Ви сповідували іншу релігію, то що стало причиною її зміни?” (з серії анонімних опитувань членів нетрадиційних конфесій, здійснюваного в 1994-1996 роках Відділенням релігієзнавства Інституту філософії ім. Г.С.Сковороди НАН України) характерними відповідями були такі:

Недосконалість (застарілість) традиційного віровчення.

Формальність проведення богослужінь.

Особиста поведінка священнослужителів традиційних течій.

Прагнення до самопізнання, самовираження.

Вплив проповідника нетрадиційної конфесії.

Однак навернення людей в лоно нетрадиційних релігій спричинене і ще одним важливим фактором. Нетрадиційна релігійність певними характерними для неї рисами (наприклад – своїм універсалізмом) відповідає культурним запитам частини українського суспільства (передусім інтелігенції), що не встояла в минулому перед машиною антиукраїнської політики, яку прокотили по українському народові російський царат і радянська влада. На наших теренах було зроблено все можливе, аби “стерти з лиця землі” Україну як народ, як державу, як культуру: частково було знищено (деформовано) українську мову, культуру, традиційну релігійність, національні традиції та звичаї.

Частина українського суспільства, а головне інтелігенція, відтак стала нездійною до усвідомлення величних скарбів, що лежать у нашій етнічній культурі, “і приміненні вислідів цього використання до будови загальнонаціональної культури. Впливи універсалізмів заставляють нашу інтелігенцію відтягтися від будування “всесвітньої нової культури”.¹ Віровчення нетрадиційних релігій в цілому є універсалістськими за духом, стоять поза фактором будь-якої національної ідеї, проголошуючи здебільшого ідеї національного зречення, підмінюючи національну ідею космополітичним її антиподом, що знаходить відгук передусім серед тих українців, які є національно несвідомими.

Неохристиянські і протестантські закордонні місіонери, пастори і проповідники, репрезентуючи якесь “вселенське християнське братство”, так чи інакше, але змушують людину цуратися національного як елементів дикого “язичництва”, “сатанізму”, що протистоять “духові й літері” новозаповітного закону. Однак в релігійній літературі нетрадиційних конфесій важко віднайти поняття “космополітизм” чи “космополіт” (останні все ж вважаються явищами політичного порядку), але універсалістський, космополітичний характер нових релігійних утворень очевидний. Навернення в лоно нетрадиційних релігій для національно несвідомих українців відносно легкий і безболісний процес, що не вимагає великих зусиль до зміни (підміни) власного національно-культурного підґрунтя чи взагалі нівеляції його. Як правило, останні й становлять переважну більшість серед числа вірних нетрадиційних конфесій.

На конференції “Роль Церкви в сучасному житті України”, яку проводило “Об’єднання незалежних харизматичних християнських церков України (Повного Євангелія)” (Київ, 22-24 квітня 1997 р.), не зважаючи на тематичне спрямування заходу, не бралось до уваги питання саме національно-культурного відродження України. На противагу цьому окремі доповіді об’єднувала ідея негативного ставлення харизматів до українського національного відродження як передусім відродження національно-культурного, про що свідчать окремі зауваження виступаючих: “Бог не дивиться на національність”; “Бог не може бути національним”; “Релігія не може мати

¹ Рудницький С.Л. Чому ми хочемо самостійної України? - Львів, 1994. - С. 335—336.

національних рис, оскільки вона втратить Євангельський смисл”; “Ми проти будь-якої національної релігії”.

Ідея відродження особистості, нації в інтерпретації неохристиянства (а в ширшому контексті - нетрадиційних релігійних віровчень) передбачає передусім, так би мовити, відродження “взагалі”. Авторитарне зерно нетрадиційних релігій спричинює монополію, встановлення влади над мільйонами віруючих, яка направлена в першу чергу проти їхньої національної належності в ім'я “вищого громадянства неба”. Неохристияни, члени орієнталістських релігійних течій, живучи на цій землі, люблять її настільки, наскільки це важливо і можливо в світлі їхніх віровчень і необхідно їм для ортодоксального ведення релігійного життя, однак їхній кінцевий ідеал - не реформація, не розбудова, не вдосконалення “цьогосвітнього” суспільства, але пасивне очікування і сподівання досягти єднання з Богом.

“Церква не несе відповідальності за ту територію, на якій вона знаходиться”; “(приналежність людини до національного - П.П.) вводить її в чергову оману й зачинає шлях Істини”; “Роль Церкви - це молитися за людей, уряд і країну, тому що благословенням праведників підвищується місто”; “Відповідь для нації - змиритися перед Живим Богом”; “Ми молимося за пробудження України в душі Євангелії”, - зазначається в анонімних анкетах членів неохристиянських громад. “В матеріальному світі ми створили надто багато так званих “обов'язків”. Це наша хвороба. Соціалізм, комунізм, націоналізм, інтернаціоналізм, цей “ізм”, той “ізм”... - дуже багато обов'язків ми створили, але всі вони матеріальні. ... Оскільки ми покриті матеріальними позначеннями, ми не виявляємо своїх якостей. ... “Я - індієць”, “Я - американець”, “Я - мусульманин”, “Я - білий”, “Я - чорний”. Всі ці позначення приховують нашу істинну природу, природу слуг Крішні”, - говориться в одному з часописів Товариства свідомості Крішні.¹

Національна культура, як продукт тривалої людської діяльності, як специфічний спосіб організації і розвитку життєдіяльності людини витлумачується в неохристиянстві, неоорієнталізмі суто людським продуктом (і це справедливо з певної точки зору), тобто такою, що “не прийшла від Бога”, а тому є грішною, тлінною, несуттєвою і ворожою.

Р.Кемпбелл, один з лідерів Церкви Христа в Україні, зауважив, що “істинне християнство не приймає вчення людини, включаючи написані людьми віровчення, і не визнає традиції людей, як авторитет. Ми дотримуємося вчення лише Біблії.” Подібну точку зору поділяють майже всі закордонні місіонери, що прибувають до України сіяти ідеї “істинної” релігійності. “Сьогодні ми мусимо бути обережними щодо традицій і передань людських, до їх дотримання лише тільки тому, що так йшлося завжди. Нам необхідно триматися істинних традицій, котрі прийшли від Бога”.² Розуміємо, що ставлення до “традицій і передань людських” як певної форми передачі (традиція (лат. «traditio») - букв. «передача», «передання») елементів соціального і культурного насліддя, соціального досвіду в середовищі окремого етносу від покоління до покоління в інтерпретації нетрадиційних релігій є вкрай негативним. Засуджуючи національні “традиції й передання людські”, тим самим нівелюються і конкретні суспільні і національні установлення, норми поведінки, моральності, цінності, ідеї, звичаї, обряди тощо. “Істинні” ж традиції, впротизагу засуджуваним традиціям національним, які намагаються нав'язати в нетрадиційних конфесіях українцям не складають, та й не можуть скласти навіть частки традиції української, оскільки ці “істинні” традиції постали (якщо вони вважаються власне “традиціями”) в інших культурно-національних середовищах. Це – безперечно, бо ж безрелігійних культур історія не знає.

Кожне новітнє віровчення, яке поширюється в Україні місіонерами, несе в собі конкретну, поруч з релігійною, культурну матрицю тієї національної культури (і цей

¹ На пути к Богу. Журнал движения Харе Кришна. - Л., 1990. - С. 8-9.

² Із щонедільного листа-звернення лідера громади до членів Київської Церкви Христа від 19 квітня 1993 р.

елемент подекуди міцніший за релігійний), в надрах якої воно формувалося. Зрозуміло, що неохристиянські конфесії, як наприклад, Церква Христа, харизматичні церкви тощо вмістили в себе дух американської світської і національної культури. “Ми віруємо, - зазначається в “Основі віри” Церкви Ісуса Христа Святих останніх днів, - що Сіон (Новий Єрусалим) буде збудований на Американському Континенті”.¹

Серед українських крішнаїтів загальноприйнятою нормою є, поруч з вивченням священних текстів, медитаціями тощо, обов'язкове знайомство вірних з індійською культурою. Серед членів громад Товариства Свідомості Крішни поширено одягатися в індійський стилізований одяг, мати характерний для індусів зовнішній вигляд.

Відтак релігійна традиція кожної окремої так званої чи то американської, чи корейської, чи індійської, а чи ж польської конфесії, яку намагаються прищепити до українського культурного тіла, буде мати певні негативні наслідки і передусім вона буде нівечити не просто українські національні традиції, але й задавати шкоди усьому національному.

Місіонерський заклик до українців слідувати за якоюсь так званою “істинною” традицією не просто спотворює традицію українську, але й підмінює її традицією чужою, власне традицією “нетрадиційною”. Тому пропаганда нової нетрадиційної релігійної свідомості перш за все пропаганда не так релігійна, як культурна.

В світлі національного нетрадиційна релігійність тримає і ще один вельми проблемний аспект - мовний. Для неї, як назагал, не є притаманним звертатися до українця його рідною мовою. Серед вірних нетрадиційно-релігійного загалу можна чути російську мову (нею видруковується більша частина літератури релігійного вжитку, проводяться культово-обрядові заходи, радіо- і телепередачі), і лише де-інде, як виняток, українську. Згідно анонімних опитувань серед членів окремих нетрадиційних громад, яке проводило Відділення релігієзнавства Інституту філософії НАН України в 1995-96 роках, відчутне негативне ставлення до української мови. Але ж в більшості це буди відповіді, які подавалися етнічними українцями. Зденаціоналізація явна. І це в той час, коли Україна стала на шлях свого національного відродження після більше як 350-річної колоніальної неволі. Характерними в анкетах були такі заяви: “Мова не є важливою”; “Важливо, щоб вона була доступною розумінню”; “Важлива не мова, а істина”; “Мова церковного богослужіння мусить бути Євангельською”; “Мова богослужіння мусить бути такою, на якій духовний наставник зможе ясно донести шлях любові Божої”; “Мова церковного богослужіння повинна бути християнською”.

Підтекстом висловів “євангельська мова”, “християнська мова”, “мова не важлива” стоїть зрозуміло визначення російської мови як мови релігійно-культового вжитку. Ці відповіді доводять про певний рівень національного самоусвідомлення членів нетрадиційних громад, переважну більшість в лоні яких становлять етнічні українці. Однак нехтування рідною мовою для українця все ж не дає права надання російській мові провідного статусу. Пам'ятаймо, що російська мова ніколи не була і не буде українцеві рідною. Шкода, що значна частка українського народу забула прабатьківську науку: ”Мово рідна, слово рідне, хто вас забуває, той у грудях не серденько, але камінь має” (Ю.Федькович). Парадоксально, але, маючи закріплену в Біблії ідею служити Богові і проповідувати народам віровчення рідними мовами, неохристиянство явно її ігнорує, проголошуючи принципи справедливості і любові українцеві на “общепонятном язике”, а коли ж і йде на деякі уступки, то лише в результаті невідворотності логіки поступу етносоціальних процесів.² Втім, функціонування російської як “інонаціональної мови, - як констатує С.Здіорук, - в релігійно-церковному житті виступало (та ще й тепер виступає) значним чинником денаціоналізації українського етнікосу”.³

¹ Основи Євангелія (скорочений переклад). - Солт Лейк Сіті, США, 1985. - С. 168.

² Здіорук С.І. Особливості взаємозв'язку етнічного та релігійного в Україні // Церква і національне відродження. - К., 1993. - С. 51-52.

³ Там само. - С. 52.

Здавалося б цілком логічним і відповідним духові Нового Завіту (Див. 1 Кор., 14) проповідувати релігійні ідеї українцеві українською мовою. Адже нетрадиційні релігії прийшли до українців із-за кордону, прийшли, щоб привернути до себе увагу українського суспільства, пустити в нього своє коріння. Чому ж тоді проповіді лунають російською? Відповідь тут проста: причина не в іноземних місіонерах, а саме в тих українцях, які скеровують їхню діяльність в Україні.

Нехтуванням, подекуди презирливим ставленням до рідної мови корінного етносу призводить до руйнації власної національної культури. Чужі мови, як показав наглядно історичний досвід, не спроможні були надати Україні ні освіти ні поступу. Впротивагу своїм пануванням вони спричинили в Україні лише “страшний анальфabetизм серед простолюддя і недоуцтво серед інтелігенції. За цим пішли великі культурні, економічні й політичні шкоди для однієї з найбагатших країн Європи й Землі”.¹ В цьому контексті виявляється, що і нетрадиційно-релігійний універсалізм стає продовжувачем справи русифікації в нашому суспільстві. Так, з одного боку, нівелюючи національно-культурні виразники українців, з іншого, накидаючи сітку русифікації, про яке “відродження” нації українців тоді може йти мова. Мета різного роду неохристиянських і неоорієнталістських релігій - виховати собі “людину взагалі” - людину “без роду і племені”.

Але людей “взагалі” ніколи не було і не буде. І хоч далеко зайшла культурна нівеляція серед народів Західної Європи, однак кожна нація відрізняється одна від одної власними культурними виразниками, і, що характерно, рідною мовою. Саме мова, як один з головних виразників національного, в часи сьогодення не просто прилучає людину до певного етнічного середовища, до рідної етнічної культури, але й споряджує зміст її життя, роблячи її достойним членом суспільства.²

Таким чином, якби нетрадиційні релігійні організації намагалися використовувати як засіб релігійної пропаганди українську мову, то вже був би перший крок до поваги національних почуттів українців. Впротивагу цьому спостерігаємо продовження процесу русифікації українців, але тепер вже під прапорами релігійних ідей.

Зараз нетрадиційна релігійність здебільшого є лише виразником процесу духовного поневолення нації, вважайте, культурної експансії проти неї. Терени сучасної України як ніколи виглядають добрим ґрунтом для запровадження неорелігійних ідей, так бо відчуття національного в чималій частині населення є або знищеним, або знаходиться в ембріональному стані. Не поодинокими є асимпатичні інтонації серед українців щодо українського національно-відроджувального процесу, неприйняття української національної ідеї, витлумачення її як чогось ворожого взагалі. І те, чого бракує зараз українському суспільству, і що є і було причиною нашого занепаду повсякчасно - то брак власного національного самоусвідомлення, національної гідності.

Однак нетрадиційна релігійність зі своєю широкою палітрою різних конфесій, напрямків і толків все ж може вписатись в національний контекст українців і працювати на користь національному ренесансу за умови, що вона внутрішньо (доктринально) і зовнішньо (обрядово) набере ознак національного вираження, переломивши власні віровчення через призму українських культурних виразників.

Метою кожної нетрадиційної конфесії мусить бути бажання стати конфесією національною. “Формування національних церков, - зауважує С.Здіорук, - немає нічого спільного з релігійно-церковною автаркією чи релігійним шовінізмом, на чому часто спекулюють церковні й світські політики. ... “Національна” зовсім не значить “єдина” для всієї нації й, певна річ, не є аналогом національно-державної релігії, хоча остання й може формувати національну церкву. Нація, природно, може мати будь-яку іманентно необхідну їй кількість конфесій, які об’єктивно сприяють її збереженню й поступові. Таким чином, національною церквою пропонується вважати церкву будь-

¹ Воропай О. Звичаї нашого народу. Етнографічний нарис. - К., 1991. - Т. 1. - С. 9.

² Іванишин В., Радевич-Винницький Я. Мова і нація. - Дрогобич, 1994. - С. 118.

якої конфесії, яка функціонує в певний історичний період, опираючись на свою традицію на означеній території, сприяє, набувши етноконфесійної специфіки, поступові етнокультури, самосвідомості й державницького менталітету визначеної нації та має значний рівень поширення серед населення певного регіону”.¹ Отже, на роль національних конфесій можуть претендувати і всі нетрадиційні релігії, що існують нині в Україні, але за умови, що вони будуть поважати українську культуру і мову, сприяти їхньому збереженню і розвитку, будуть шанобливо ставитися до української національної ідеї і передусім нести її у середовище своїх прихильників.

В ідеалі кожна нова релігія, яка з тієї чи іншої причини з'являється в Україні, неодмінно мусить бути прилученою до національної ідеї. Інакше вона буде виконувати в нашому суспільстві ворожі функції, стане виразником чужих національних і релігійних ідей, культур, духовності, традицій тощо. Вона не просто буде випадати з загально-національного контексту державотворення і національного становлення, але, не будучи скріплена національною ідеєю, буде проголошувати іншу, ідею інонаціональну чи антинаціональну, і тим виконувати в українському суспільстві функцію антидержавну, що призведе зрештою не до консолідації суспільних мас, а до протистояння, і не лише релігійного, а й політичного. Державі не треба остерігатися нетрадиційних релігій лише тому, що вони прийшли із-за кордону, а використовувати їх, як зауважує М.Кирюшко, “для розвою своєї нації”.²

Поліконфесійний комплекс плідно функціонує лише в суспільстві, яке міцно тримає за смислові дороговкази гуманістичні почуття справедливості, свободи й ідеали демократії. В такому суспільстві перш за все поважається громадянами їхня національна культура (передусім мова, традиції), а національно-патріотичні почуття його громадян значно перевищують і протидіють будь-яким аморфним абстрактно-національним чи позанаціональним ідеям, бо ж національна культура такого суспільства надійно охороняється національною ідеєю і свідомими щодо неї його представниками, однак при цьому все ж маючи можливість “спілкуватися” без втрат для себе з іншими співіснуючими культурами (в тому числі і національно-релігійними). Іншими словами, здорове, національно свідоме суспільство ніяк неспроможне йти, як на налігачі, за чужими культурами і релігіями. Воно, тримаючи за парадигму свою національну ідею, неодмінно переломить будь-яку з них через призму свого національного досвіду, підпорядкувавши їх (чужі культури і релігії) собі на благо. “Така ієрархія суспільних цінностей забезпечує в цивілізованих суспільствах стабільне існування усіх релігій, націй, окремої особи. За умови досягнення такого рівня цивілізованості українці зберігають свій етнос і розвивають себе як нація, зберігаючи усе багатство релігійного ставлення до світу”.³

РОЗДІЛ V. РОЗУМІННЯ РЕЛІГІЙНОЇ СВОБОДИ НАПРИКІНЦІ ХХ СТ.: ДОКУМЕНТИ

ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО ПРАВА ОСІБ, ЩО НАЛЕЖАТЬ ДО НАЦІОНАЛЬНИХ АБО ЕТНІЧНИХ, РЕЛІГІЙНИХ ТА МОВНИХ МЕНШИН

ПРИЙНЯТО РЕЗОЛЮЦІЄЮ 47/135 ГЕНЕРАЛЬНОЇ АСАМБЛЕЇ ООН ВІД 18

¹ Здіорук С.І. Особливості взаємозв'язку етнічного та релігійного в Україні // Церква і національне відродження. - К., 1993. - С. 54.

² Кирюшко М. Поліконфесійність українців і національна культура // Церква і національне відродження. - К., 1993. - С. 286.

³ Там само.